

A N O S A T E R R A

IDEARIUM DAS IRMANDADES DA FALA

REDAICION E ADEMINISTRACION

PRECIOS DE SUSCRICION

Rúa Real, 36 - 1.º

Na Cruña, mes 40 céntimos. Fora, trimestre 1'50 pesetas. América, trimestre 2 pesetas.

A CRUÑA

PAGOS ADIANTADOS

ANO IX



1.º de Nadal de 1925



Núm. 219

Ao decorrel-os días

As institucións culturaes encozaron unha nova etapa de actividade cos primeiros días do inverno. O mal tempo obriga ás xentes á se acolleren no agarrimo do fogar, e para os que sinten algunha inqueda espiritual, mellor que malgastal-as horas en frívolos pasatempos improdutivos é empregal-os seus momentos de lecer n-algo util, proveitoso para o desenvolvemento da cultura ou da mesma vida do pobo.

En Santiago trabállase á reo no Seminario de Estudos Galegos. Na Cruña, a Editorial Lar lanza ao mercado novas edicións de libros que seguramente han ser ben acollidos porque son obras de autores tan conocidos e estimados como Castelao, Cabanillas, Carré etc. Ademais de proseguir coa publicación da noveliña mensual LAR que honra os editores.

A R. Academia Galega parez que tamén se dispón á laborar con boa vontade. Anúncianse xa varias reunións nas que se pronunciarán os discursos d'ingreso dos novos académicos; e inda que non todos teñan mérito d'abondo para figurar na *Academia Gallega*, ben está que, pol-o menos, aporten alentos e un pouco de interés á obra que os demais poidan realizare; porque entre os novos académicos hai algúns como Anxel del Castillo, Vicente Risco, Villar Ponte, Martínez Morás e Castelao, de quen agora fálase para outra vacante, que poden coa sua enerxía de mocidade e co seu talento e traballos, darlle un bon impulso á Academia no senso principal da sua creación, do que somellaba algo arredada nos tempos actúas.

Xa que a política está momentaneamente paralizada, bô é síquera que a cultura e mail-as artes sigan o seu camiño de labor intenso e firme. Quizais sexa comenente este pouso nas actividades políticas para que as xentes pensen na comenencia de afincar no esprito do pobo o sentimento, a ideoloxía intrínseca, de que as rudas loitas exteriores alonxábao mais e mais c'unha enganosa atracción de benestar que o fio d'unha folla d'aço sostida no alto é d'abondo pra estorbare, contendo todo o bulideiro afervoamento d'intrigas, discusións e peleas que ensaillan a vida cidadá cando as pasións políticas ou sociaes escarabellan no curazón dos homes.

Pol-o demais, a labor de cultura é sempre unha labor da outa, da cumiada política moderna que precisan os pobos, e mais que ningún este noso pobo galego.

O que todo galego ten que saber

SÍNTESE XEOGRÁFICA DE GALICIA

(Proseguimento)

c) *Bacia do Miño*. Ocupa mais da terceira parte, perto da mitá do terreo de Galicia. Nasce o río Miño na fonte chamada Fonmiñá, á que concurren os regatos *Meira e Longo*, perto de Meira, e no debalo da serra d'iste nome. Forma unha comba convexa car'o N ate a confluencia do Táboga, e baixa logo de N a S pol-a depresión lucense de que falamos na parte de xeoloxía, que ven enfiada dend'a ría de Foz. Ó chegar os Peares, recibe o seu meirande afluente: o Sil, que ven de Castela, e alí remata o que podemos tomar coma curso superior do Miño. A porfía de sí o verdadeiro Miño e o que ven por Lugo, ou o Sil, proposta antr'outros pol-o P. Sarmiento, non está resolta d'un xeito indubidábele; mais o que leva dende que hai memoria d'homes, o nome de Miño, é o brazo lucense, río inteiramente galego e propio do Macizo, namentras qu'o Sil ven d'outros terreos, tendo que fural-as barreiras que se ll'opoñen. Dend'os Peares a Crecente, vai por terras da provincia d'Ourense; dende Crecente ate a foz, vai servindo de lindeiro antr'a de Pontevedra e a portuguesa d'Entre-Doiro-e-Minho. Baña vilas importantes coma Lugo, Ourense, Ribadavia, Tuy e Valença, e verte no mar Océano por Camposancos. Na parte inferior do seu curso, ate mais arriba de Tuy, pódese navegar por il. Podíase hai pouco ate Salvaterra, e no século XVI ate Ribadavia.

No val superior, recibe o Miño os seguintes afluentes: Dereita:

O *Miñotelo* que ven dos montes de Santa María Mayor, serra de Lourenzá e verte perto de Saldánxe, regando o concello da Pastoriza.

O *Bián* que nasce perto de Cadavedo, no cordal de Neda, rega o mesmo concello e verte perto da ponte de Pacios.

O *Pequeno* que ven do cordal de Neda, vai pol-o concello de Pastoriza e logo fai lindeiro antr'os partidos de Lugo e Villalba ate a ponte d'Anido, onde verte no Miño.

O *Anllo* que nasce en Galgao, antr'o cordal de Neda pol-o N e o Mouseibán, dos que recolle augas, e verte ond'a ponte de Vilaguisada.

O *Táboga* que nasce no Mouseibán, recibe pol-a dereita o *Mantiñán* que ven da serra da Carba, e pol-a esquerda augas do Pazo das Estremas de Goa, e verte por termos de Damil.

O *Parga*, que ten unha estesa bacia no partido de Villalba, nasce na Coba da Serpe e cordal de Montouto en dous brazos que recollen moitas augas dos montes e xúntanse perto de Parga; rega terras de Trasparga, Bégonte, Friol e Outeiro de Rei e verte perto de Caboy. Ten varios afluentes que veñen, un do cordal d'Ousé, outro de Buriz, e o principal, que é o *Ladra*, que se lle xunta pol-a esquerda, e que se forma de dous: o da *Madalena*, que ven en moitos brazos da serra da Carba, e o *Trimaz* que baixa de Pena Guhía, e mais adiante xúntaselles pol-a dereita o *Labrado*, que ven da serra da Loba, tamén en moitos brazos.

O *Narla* que nasce no Toxo, nas vertentes de Corno de Boy e recolle augas do Cordal d'Ousé, vertendo por terras de Hombreiro.

O de *Vilafiz* que se lle xunta perto de Lugo.

O *Ferreira* que nasce no Corno de Boy e serve de lindeiro antr'os partidos de Lugo e Chantada, recibe pol-a esquerda o Zamay e verte por termos de Naballos.

O *Asma* que nasee na serra do Faro, rega terras de Asma e Chantada e verte en San Fiz.

O *Bubas* que nasee na serra da Martiñá e xúntaselle nos Peares.

Pol-a esquerda:

O *Luaces* que nasce nas penas da Ferradura, serra de Meira e recolle moitos regatos nos concellos de Pol, Castro e Outeiro de Rey indo á ponte de Santa Locaya.

O *Lea*, que ten moitos brazos na parte de Castro de Rey.

O *Chanca* que nasce na serra de Fitoiro e rega o concello de Lugo.

O *Areoso* que baixa do monte Pradairó, recollendo moitos regatos.

O *Neira* nasce perto de Fontaneira, vertente E do Cadabo, e corre pol-os partidos de Fonsagrada, Becerreá, Sárria e Lugo, regando os vales de Neira e Neira do Rei, desembocando en Vilasante. Seus afluentes son, pol-a dereita, o *Tordia* que nasce na vertente W do Cadabo, e corre por Castroverde e Corgo, recibindo pol-a dereita o *Mazadán*; e pol-a esquerda, o *Armeá* que nasce no monte da Meda e xúntanselle na ponte Carracedo, e o *Sárria* que nasce na serra d'Oribio e rega o val de Sárria, xuntándose ao Neira na ponte de San Xulián.

O *Loyo* que ven da Pena Veitureira.

O *Trapa* e o *Pez* en terras de Saviñao.

Na antiga Barca dos Peares comenza o curso inferior do río Miño, Alí xúntanse co-il o *Bubal* pol-a dereita e o *Sil* (merecente de mención especial) pol-a esquerda. Dend'alí recibe o Miño afluentes importantes, que son, pol-a dereita.

O *da Barra* que rega o val da Peroxa, e verte no Miño na Barca de Silva.

O *Barbantiño* que ven dos montes d'Orban, e sirve de lindeiro pol-o W aos Chaos d'Amoeiro, dos que recibe o *Formigueiro*.

O *Avia*, que rega a bisbarra do Ribeiro, terra de bô viño, vindo de Portela da Lama, no partido do Carballiño, recibinda pol-a dereita o *Avión*, que ven da serra do Suido e pola esquerda o *Arenteiro*, que ven dos montes d'Oseira e o *Viñao*, e indo xuntarse co Miño en Ribadavia.

O *Nocexas* que rega os térmimos da Cañiza.

O *Mourentán* ou *Deba*, antr'a Cañiza e Arbo, co seu afluente, o *Hachas*.

O *Tea*, que ten unha rede estesa d'afluentes, n-un curso de 50 kil. Nasce no monte Fano d'Avión, e os afluentes mais importantes son: o *Ameixeiras* que ven do Monte Mayor, o *Riofrío* que ven do Coto da Eira, o *Fózara* que ven do Moscoso e o *Xabriña*, da serra de Fontefría. Xúntase o *Tea* co *Miño* na ponte de Fillaboa.

O *Louro* ou *Senlle*, o *Pexegueire*, ou *Faya*, o *Pinzas*, ou *Forcadela*, o de *Vilar do Mato* e o *Tamuxe* son afluentes pouco importantes, que se xuntan co Miño na última parte do seu curso.

O *rio Sil*. - O río Sil, cuo curso caseque queda fora do macizo areaico que forma a parte principal de Galicia, ten características que o arredan dos demais de Galicia. Vai en moitas partes, mais encaixado aínda antr'as cortaduras das pizarras pol-as qu'abriu fundamente o seu *thaweg*. Ten afluentes d'importancia.

Nasce o Sil en terras leonesas e entra en Galicia por térinos de Vilar de Geos, atravesa o Val de Orras, o de Quiroga e a chamada Ribeira Sagrada. Todo iste val é país de viño. Vai por fin xuntarse co Miño na barca dos Peares.

(Continuaráse)

Muiñeira

*Eu non sei miña nena fermosa
Por qué fuxes de min sin razón,
s'eu te quero, cariña de rosa,
sí eres dona do meu corazón.*

*Xunta min arrechégate, nena,
que a muiñeira xa empeza á soar,
ven pra eiquí miña xoya pequena
que imos xuntol-os dous á beilar,*

*Ti que a conoces e a bailas á oito
ven á enseñarma que a vou deprender
anda, neniña, que dentro do peito
teño un segredo que vas a saber.*

*E mentras fago os puntiños primeiros
e do tambor entre o repinicar,
vendo os teus ollos que son dous luceiros
direiche cousas que che han de gustar.*

B. BERMÚDEZ JAMBRINA

A P E S A R D E L D I A L E C T O

A revistaña sadense «Mariñana» apareceunos agora contraria â fala galega.

Sempre as persoas que saen do mais baixo son as que mais empeño teñen en aparentar distinción na maneira de falar, e por eso *odian* a sua propia fala que lles lembra a homildanza do seu orixe ou que, coidan eles, fai que os demais os consideren pol-o que pretenden deixar de ser.

Hai moitos d'estes que ao mellor chámanse *Santiago* e din que *el leche se calla*; mais sempre que teñen ocasión afirman que non entenden o galego, e que esa *habla* es propia de *gente boga*. «Mariñana» a culta revista de Sada non é d'esta cras de peixes, ben sabemos. É dos que din que *son tan amantes de su tierra como el que más*. O que non impide que consideren despreziable a fala da Terra que tanto aman, e que â primeira oportunidade se vaian vivir á Madrid, ou inda que sexa a Soría; o esencial é largarse á Castela, porque Castela *és más culta*.

Eles tamén por demostrar cultura din que en galego se non pode adprender tanto como en castelán inda que ao mellor non leen mais que «La novela de la noche». E afirman, (outra proba de cultura) que os escritores galegos temos que pensar en castelán e despois traducir â nosa fala. Noustante á eles mesmos escápanse moitas verbas galegas e costruen con forma galega ainda pretendendo falar en castelán, porque páselles o que â señora do conto de Castelao co «fiuncho».

Reverencian *el habla* regional nos seus *escasísimos* genios poéticos. Cando de toda Hespaña, Galicia é a que en cantidade e en calidade ten producido mais poetas; algús, como Rosalía, o mais grande poeta do século *XIX* que dixo Azorin, quen seguramente terá autoridade para «Mariñana», inda que antes que él dixeran o mesmo alguns galegos, que lles non mereceran o mesmo creto.

O caso é dicir que todo o de fora é mellor que o noso, o caso é rebaixar e despreziar todo o que sexa característico da nosa propia persoalidade, que asegurando coa frase imbecil, feita por un parvo que *aman su tierra como el que más*, todos quedamos convencidos e ademais dámoslles a razón ¿non sí?

O amor â Terra non se demostra con verbas valeiras, sobre todo cando os feitos ben craramente indican o contrario. Os que aman â Terra, laboran pol-o seu engradecimento total, axudando todas e cada unha das suas particularidades raciaes, de vida, de expresión, de cultura propia.

Se en troques axudan aos estranos no seu intento de afoogar a fala, a propia cultura, ¿qué valor poden ter as suas palabras? Serán asesinos da sua Terra, serán cobardes e servíles escravos do centralismo que impide o desenvolvemento da rexión.

Bôs galegos non.

Pol-o demais, se a cultura interésalles tanto, que falen e escriban en alemán que hai moita mais facilidade de adprender cousas, porque a cultura hespañola tamén ándavos ben atrasadiña.

E se queren un idioma de mais extensión ahí teñen «el esperanto» que se fala en todo o mundo; o malo é que con tanta «cencia» non se van entender nin coa propia familia.

C O U S A S

Endexamais pasoume o que d'esta vez; que tendo infinidade de temas para tratar non podo falar de ningún. Non sei que decirlle aos meus lectores que están agardando por estas liñas como o pan para a boca. Eu dicir, diríalles moitas cousas pero en voz baixiña e se estiveran a carón meu pero por escrito, non señor, non me atrevo. As verbas lévaas o vento e *si te he visto no me acuerdo* pero o que se escribe escrito queda e despois calquera di que non.

Podería decirvos que estos días lein dous libros moi interesantes e de lectura moi recomendable, *¿Qué es España?* de Marcelino Domingo e *«Política y Toros»* de Pérez de Ayala. Estiven repasando novamente a *«Historia dos movementos nacionalistas»* de Rovira e Virgili. Non podo decirvos por escrito a impresión que me produxo a lectura d'estes libros nen as deducións que d'ela terei. Permitídemme que m'as cale. O que si vos digo é que despois d'unha longa tempada de aíno como levamos, aínda que cada un leve dentro de si o que leve, que non borra a pantalla exterior con que hai que ataviarse, estas leituras confortan o espírito, afirmanlle a ún nas suas convicións e... etcétera, etcétera. Estos etcéteras ao millor queren dicir moitas cousas.

Non é a primeira vez que me ocorre algo semellante ao de agora, craro que dende fai algún tempo porque antes non había tales dúbidas nen semellantes dificultades, pero mal ou ben fun salindo do paso. Pero agora estou n'un calexón con un feixe de saídas que non me atrevo a encamiñarme por ningunha. Craro está que aínda que tomara rumbo non podería ser sen que antes falase co *pai da rapaza*. Mais aínda co seu consentimento non quero arriscarme. Non insistades, que non quero.

Din por ahí ¡ah! ¿non sabedes ó que din por ahí? Pois eu tampouco. Podería lanzar algunha iniciativa de homenaxe a calqueira ou de facer esto ou o outro. Pero non quero porque éso sería plaxiar e a min gústame, é unha debilidade como outra calqueira, ser o mais orixinal posíbre. Se non o conquiro non é

pol-a miña culpa. Será porque outros anticipáronse.

De política non quero falarvos porque... non me dá a gana de perder o tempo. Time is money. ¡Algo sábese de inglés! De fútbol teño idea de que xá o fixen e ademais non vou eu a desengrilar a madeixa que outros engrilaron. Craro que algo vos podería dicir do *caso de Isidro*. Pero díxose tanto xá que con seguridade que caería en repelición.

Din que van ingresar na Real Academia galega algúns académicos de novo cuño entre eles varios de cuño e medio e din tamén que nas primeiras vacantes que se produzan entrarán, non por caciquismo senón por propios méritos, Arturo Cortada o limpiabotas - literato autor de varias novelas de títulos enormemente suxestivos e o *«Coxo Novoa»* que acaba de publicar a sua vida e milagros. Os dous futuros académicos residen na Cruña e non se sabe aínda en que local se celebrarán as receicións de entrada na Academia.

O que din os xornás xá o sabedes vós. Unha man de notas oficiosas, reseñas de corridas de touros e partidos de fútbol, crimes, sucesos, accidentes e atropellos automovilistas e todo-lo días algo da morte de Nacional *th* ¡Ah! Tamén traen anuncios.

Por certo que co'a morte de Nacional sei que rematáronse para sempre os nacionalistas.

Polo mundo adiante suceden mais cousas que por aquí pero que as aregren eles, e que non veñan a perturbar o noso beatífico sono con cousas que aquí xá pasaron á Historia. ¿Qué nos importa a nós que atentaran contra Mussolini, que dimitira o goberno tal ou o goberno cal, que se celebraron eleccións en este pobo ou no outro, que fixeran adicar ao Shá de Persia, que lle den a independencia a Filipinas e outras noticias pol-o xeito? Afá eles.

Pero... decátome agora que xá vou na sexta cuartilla, Bueno pois non esborrallo, mais e como me dá pena rachal-as pois alí as ledes. O que non queira que non as lea. Eu salvo a miña responsabilidade avisando ben a tempo.

VÍCTOR CASAS

Biblioteca do Seminario de Estudos Galegos

Copiamos a continuación a circular que, acompañando os volumes da «Biblioteca do Seminario», dirixe esta culta entidade ao pobo galego.

O «Seminario d'Estudos Galegos» propónse coa forte axuda da Empresa LAR, que a súa laboura non quede ñorada da Terra a quen adica todol-os seus esforzos. Coída qu'esa laboura pode ofrecer algún intrés a cantos si-guen con patriótico afeito ou con curiosa atención as varias e fondas correntes que fai tempo remexen o espírito do pobo galaico: por eso decídese a dar á luz n'ista Biblioteca alguns dos traballos lidos nas suas xuntas. Son esos traballos obra d'entendementos e cora-zóns onde alumea, poderosa e inextinguible, a labarada ardente que alceudeu o verbo dos máis ispirados poetas e dos máis gloriosos sabios que honran a nosa hestoria literaria: a labarada do santo amor á Galiza. E confía o Seminario en que os seus esforzos encamiñados a dar a conocer canto dino de recordo, de gabanza, d'exaltación sealcontra n'ela no pasado e no presente, fian de ser acollidos con simpatía e cariño pol-os bós galegos e fian de atopar a axuda que percisan. Contando co esa axuda chegará o Seminario a trocar en fermosa realidá os brillantes soños con que adoita falagar a súa cubiza de días gloriosos, espréndidos, cheos de luz e ledicia pra nosa Terra.

¡Terra a Nosa!

Un museo interesante no Concello da Cruña

Por iniciativa do alcalde D. Manuel Casás inaugurouse no Concello cruñés un curioso e interesante museo no que haberán de figurar as reliquias maispreciadas dos nosos ilustres mortos.

Na primeira vitrina que foi instalada, figura o libro que tiña encomezado a leer a ilustre polígrafa doña Emilia Pardo Bazán nos derradeiros días da súa vida, lètura que a morte veu interrompir. E figuran tamén as cuartelas que constitúen o primeiro capítulo d'unha novela «La Esfinge» que non se chegou tampouco a romatar.

O Sr. Casás, c'un bon desexo que é dino d'estíma, quer que no concello da capital de Galicia figuren conservados como un tesouro d'espíritualidade racial, alguns autógrafos ou ben algo que sexa como lembranza da labor realizada pol-as nosas figuras mais esgrevias na cultura, na ciencia ou nas artes. Especialmente preténdese que os valores indiscutibles d'aquelas mulleres que se chamaron Rosalía, Concepción Arenal e Pardo Bazán, teñan como un altar de lembranza nesas vitrinas onde se gardarán unhas ringleiras que as suas mans trazaron obedecendo o mandato categórico do seu cerebro privilexiado.

Despois seguirán outras vitrinas análogas con reliquias somellantes de Murguía, Pondal, etcétera.

Dr. MOSTEIRO

MÉDICO ODONTÓLOGO

Medicina e Ciruxía da boca

Electricidade :: Rayos X

A CLINICA DENTAL MAIS COMPRETA
DE GALICIA

CANTÓN PEQUENO 11.º (Casa Pastor)

A CRUÑA

BANCO PASTOR

Un acontecemento grato dino de ser sinalados anos da vida banqueira do noso país é o levado a cabo o día 8 do corrente mes, coa inauguración das oficinas do «Banco Pastor» no Casal que esa entidade ergueu n'unha das máis importantes rúas cruñesas.

Anque o carácter mensual de esta revista ao que nos obrigan razóns contrarias a nosa vontade e de todos coñecidas - non é o máis adoitado para dare conta d'esta clase de sucesos, é tal a ledicia que o tal feito nos produxo que deixaríamos de cumprir unha obriga con nosoutros mesmos si non a manifestásemos publicamente.

Y esta satisfacción, esta ledicia que nosoutros sentimos non é somentes pol-a parte que como cruñeses teñamos na manifestación de xúbilo íntimo que, estamos seguros, sinteu todo fillo da Cruña ao ver aberta ao público as portas do novo edificio, xa que para nós aínda estimando moi honrosa a nosa condición de cruñeses tembl-a, n-este caso, por adjectiva, xa que para nosco o sustantivo é o noso denominado de galegós que antepoñemos a outro ningún.

E este noso sentimento de fillos de Galiza foi o que se sintiu orgulloso os días derradeiros cando o Banco Pastor trocou o antigo local que ocupaba na Praza María Pita pol-a súa nova casa do Cantón Pequeno, pois en tal sucedido, vimos a máis outa mostra da súa potencia económica, a consolidación e o afianzamento d'unha das casas da banca galega da que agardamos novas mostras do seu patriotismo axudando ó rexurdir da nosa Patria, procurando axudar a banfas manifestacións da vida galega se levan acabo, propulsando empresas que teñan por finalidade o melloramento material do noso país e n'unha palabra nacionalizando, galeguizando a riqueza galega, maneira esta de chegar ao logro do nacionalismo económico da nosa Terra, unha das columnas en que se asenta o noso Ideal de fillos de Galiza.

A nosa embora, pol-o acontecemento que comentamos, aos Directores do repetido Banco a que faguemos extensiva a todo o personal que ó integra e tamén moi cordial damoslla

aos arquitectos Sres. Tenreiro i-Estelles nosos amigos, que tiveron ao seu cargo a dirección das obras do edificio de que vimos falando.

CONVERSAS FILOLÓXICAS

e i

Alguns escritores e xornalistas deron en usar o *i* como conxunción en troques do *e*. Notamos que son xeneralmente aqueles que lle dan pouca importancia á pureza do idioma ou os que pretendén *chegar* axiña ao *cume* e non se deteñen para estudar o preciso a fin de non estragar a fala máis aínda do que xa está, por influencias estranas medidas á forza no miolo das nosas xentes da campia.

A conxunción foi sempre en galego *e*; así vese en documentos de todol-as épocas, en escritos literarios de todol-os tempos. Así é tamén no portugués que se formou do galego e conserva moitas das súas particularidades.

Hai casos, en que a conxunción *e* pronúnciase *i*; isto acontez cando á verba seguinte encomenza por vocal, como por exemplo: «a fala é a expresión e (y) alma dos pobos».

Dase o mesmo caso no portugués e noutante ningún escribe *i* senon *e*. Alguns dos nosos escritores do século pasado deron en poñer *y* nestes casos, e agora, os que pretenden destacar sobre a xeneralidade, xa nin co'eso se conforman, senon que meten un *i* en todol-os casos cometendo un erro, un pecado en perxuicio da nosa fala, que é preciso combater.

Non debe endexamais escribirse *i* senon *e* en todol-os casos, inda que a pronuncia sexa algunhas veces como *y*.

L. C.

Sastrería CRECENTE IRMANS

A MILLOR DE GALICIA

REAL 28 1.º

TELÉFONO 180 A CRUÑA

TOUROS E FUTBOL

Non quería collel-a pruma mais para esquirbir sobr'o futbol, pero vaian por derradeira vez, e sin asomo de sostêr polémica qu'o asunto non meresce, unhas consideraciós que, para toda persoa imparcial, teñen que parecerlle razonabres e lóxicas.

Eu soio como galego conscente, que garda no curazón un amprio agarimo pol-a súa terra, decidinme, ao igoal, qué xa o fixeran outros con moitísimos mais méretos e brillantez qu'eu, a poñer de releve, non os prexucios qu'as divisiós futbolísticas poden acarrear ao mal chamado deporte, pois eso non nos intresa, senón ao mal que poden facer. —algún xa fixeron,— esas mesmas divisiós, â solaridade fraternal dos pobos de Galicia, que debido ao entusiasmo e vontade das persoas notabres na intelectualidade galega, coasí se liña conseguido axuntal-os n'un común esforzo, para realización de ideás tanto tempo cobizados ¿Qué non soio e Galicia, senón que tamén en Cantabria e outras rexións, ferven en pasiós, desatadas pol-o futbol?

Esto demostra que dito xogo é perxudicial para todo pobo ondese cultivo. Senón houbera outras razóns, esa era d'abondo para non consentil-o entre nosoutros.

O futbol é anticultura; non é un xogo que faga xurdir homes fortes e vigorosos ao contrario, destroza e fai anacos a virilidade qu'os verdadeiros deportes creian nas xuventudes actuaes.

Volvo a repetil-o ó púbrico qu'enche as prazas de touros é aplaude un «pase» d'un toureiro, é o mesmo que vai aos campos de futbol, berra e tolea vendo as xogadas do futbolista favorito. Xa sei qu'alguns non lles ha de gustar lêr estas cousas; pero sen qu'a polvoreda que tal xogo levanta, non me deixe ver craro, sostêrlo que Galicia non perdería nada con arringal-o o mesmo tempo qu'os touros. Canto mais pronto mellor.

¡Oxalá este pronto o día en que o pobo galego poidáse igoalar ao da groriosa Grecia de antigos. A que sen deisar de cultivar os ver-

dadeiros deportes, acudian, atletas cultos, a subrimizar a y-alma, escoitando as verbas inmortaes de Sócrates e as groriosas traixelias d'Esquilo e Sófoles.

ANXEL LEIRO

Nos tempos autuaes

Agora en que as cousas definensê pol-a razón da forza non vale xa aquilo de decir como tantas veces tense dito «eu son mais que ti», agora os tempos son outros e é precisamente cando os homes poden amosstrar ás novas xeneraciós o porqué sé puxeron ao frente de novas organizaciós, con novos moldes e tamén con novos coñstumes.

Agora xa non *cola* o chamarse isto ou aquilo, e para demostrar que efeitivamente se era, facer aquelas chamadas asambreias ou certames nas que tanta verborrea abundaba, tal cual outro mifin, dos que sempre saía o mesmo... unhas concrusiós aprobadas sin discusion e o consabido banqueté.

Agora estamos nos tempos de pensar, pensar e pensar moito, pensar fondamente e poder espallar os pensamentos e ideas pol-os medios mais doados e que estên ao alcance do pobo.

Agora témonos que capacitar e especializar cada un no seu campo para que eisi o rendimento da nosa labor sexa mais froitiffera e posto que as situaciós mandan, non debemos nin podemos facer outra cousa mais aproveitabre que os libros; os libros e semente que queda e n-eles debemos pôr total-as novas arelas.

Agora e coincidindo cō meu pensamento vemos rexurdir á nosa literatura, con tanto esprender como cando mais o fivo, poucas veces en tan pouco tempo fixeronse tantas obras como agora estanse imprentando, os esforzos que unhos nosos queridos irmans están facendo e diño de toda loubanza e estímulo pois gracias a eles contamos todol-os meses co-as noveliñas «Lar» que cada vez son mais lidas, podemos saborear de novo en «Nós» as cousas que xa coidabamos non lêriamos mais, tere-mos imprentado os grandes traballos que leva feitos o benemérito Seminario de Estudos Gallegos, e derradeiramente poderemos ver axiña imprentadas obras teatraes, poesías do Cabanillas, e unhos contos do Castelao.

Paréceme que si como na Cruña, movéranse os demais a literatura Galega estaría moi por enriba do que está e con eso coído eu, que xa que outra cousa se non pode facer; algo aprenderíamos mais do que poidamos saber encol do que tan de cerca nos toca.

FEDERICO ZAMORA

EN PROSA

Miña amada, dime: ¿cal che agrada mais, un corazón que é como a dura roca, pero no cual o nome que en el escribe-se dura decote, ou o que é como a cera mol que deixa coa maior facilidade, sustituir unhas letras por outras?

**

¡Qué facilmente é un feliz! Unha mirada, un momento de abandono, e os ceos entreabrense á nosa vista.

¡Qué facilmente é un desgraciado! Nas horas supremas da paz, ven a morte, fire o mellor dos corazóns, e todo son febras para os que quedamos.

**

Tamén no corpo de esas infelices encerrase a veces un corazón sin mancha. Cando esto sucede, creede-o, non hai no mundo corazón como o seu. A mais santa das purezas, a mais grande das inocencias, nada val á veria dos abismos de abnegación que só elas, conocen e cos que redimen a súa eterna falta.

**

Conoces algo peor que ser músico e non ter producido unha nota, poeta e non ter modulado o primeiro canto?

Si, e é ser orador e permanecer mudo, ser filósofo e non pensar.

Tal sucede neste país desgraciado, tales son os froitos de unha longa opresión, tal os resultados de vivir na servidume; ser home e non conocel-o, e aínda o que é peor, ser home e no crelo-o.

**

A Justiza de Deus é invisible. Cando o castigo cal sobre a séptima xeración, no fondo

da sepultura na que o perverso dorme o seu sono de iniquidade, movense os seus osos, e a door que o aconta ao ver que os seus fagan os seus crimes, cal mais terrible que nunca sobre os seus restos.

**

Eu non te deixarei endexamais, Tena decote amada pol-a miña alma. Dame o día que eu morra o teu asilo de paz-único que non poderán turbar as xenreiras dos homes ao pé do mar, entre as rocas feridas pol-o raio, perto da outa torre que viu desembarcar a César e as suas legions.

Alí quero repousar no silencio e no esquecemento eterno.

Só vos pido ¡ouh meus amigos! que sobre a miña campa penduredes a miña lira esteril, para que cando nas profundidades do Océano crame a tempestade e se desaten os ventos que as traen nas suas azas, tremen ao seu paso as aceiradas cordas e dean o gernido endexamais arricar d'elas, nin aínda n-aqueles doorous instantes en que as tempestades da miña alma conmován-me e anonadaban-me.

† MANUEL MURGUÍA

Homenaxe a Florencio Vaamonde

Enterámonos con fonda ledicia que o Concello de Betanzos rendiu un homenaxe á Florencio Vaamonde decrarándoo fillo predileito.

A memoria do ilustre escritor é merecente d'esta honrosa distinción á que se fixo acreedor pol-os seus traballos e estudos. Bon poeta galego e cultísimo escritor, que se manifestou en diversas facetas, usando sempre o idioma da terra onde foi nado, o Concello da nobre cidade á cuia bisbarra pertencía Vaamonde, honrouse honrando a súa memoria.

Dícennos que provavelmente farase algo mais. Isto é que se compretará o homenaxe dándolle o nome de Florencio Vaamonde a unha rua, Vaamonde que escribiu a Historia de Betanzos ben merez esta mostra de agradecimento do Concello betanceiro.

LEA VOSTEDE
A REVISTA
MENSUAL

NÓS

BOLETIN DA
CULTURA
GALEGA

CADROS DA TERRA

D O N A T U R A L

Car'a serra de Pena Corneira iba esmorecendo o sol.

Tod'era vida e movemento n-os eidos que rodéan o pobo.

A xente adicábase á recoleición, y-era tan abundante que tiña mais que tolos de content'os labregos.

A veira d'o piñeiral e d'o camiño que vai á carretera, traballaban o tío Pedro, a súa muller y-a súa filla, n-un eido qu'habían herdado d'os seus abós.

A tía Rosa, qu'era a muller d'o Pedro, cansada d'o rudo traballo, y-a quen unha nube de tristura cubría o seu curtido e aínda fermoso rostro, deixou a eixada, limpou o suor co'a manga d'a camisa, e dirixíndose o seu home, díxolle:

- Pedro, e perciso que veñ'o médeco; tu sei-ca tés tearañas n-os ollos que non t'apuras, pois o pequeno está moi maliño... mórrenos, e logo ¡quen o soupera!

- Ten razón a nai, dixo a pequena, e debe vir o médeco custe o que custe.

- As mulleres non entendedes d'eso: o sol abafante de Castela produciull'o desgano e aplanou ô rapaz, pero agora c'o descanso y-os aires d'a terraña pondrase bó; mais fai como queiras, que pra algo eres súa nai.

- ¡Qué non entendemos as mulleres! Tu matáchel-o noso neno, facend'o traballar com'un home.

Cando vin baixar pol-a carreira os segadores, de volta de Castela, cubriuseme o curazón d'unha pena, que temo non me deixará hastr'a cova. Todos viñan cansadiños, pro alegres, por chegar xunto as suas xentes. Soilo o noso chegou o meu colo, triste, muschiño, amarelo com'a cera, desfalleito, sin forza xiquera pra darm'un bico. ¡Probiño, ven ferido de morte!

- Non me molas tu agora co'as tuas retró-

necas - dixoll'o tío Pedro - botándome culpas que non teño.

Eiquí todos temos que traballar hastra toupar, e aind'así non podemos vivir. Sin os pesos que trouxo o pequeno, non tiñamos pra pagar os trabucos y-os consumos, y-acaso nos embargaran ist'eido. Pro, sobre todo, a enfermédá d'o rapaz non ha ser nada, si Dios quer.

A noite botábase derriba; o toque d'Anxelus avisaba que se debía saudar a Virxen e cesar n-o traballo. Fixérono así e volveron o lar enristecido pol-a enfermédá d'o pequeno.

**

...É domingo. Saen d'a misa. Os homes parrafean veira d'a eirexa, e len o último boletín d'a capital. Os rapaces brincan xunt'os os cabeceiros...

Saen por fin as mulleres, entr'as que se ha-cha a tía Rosa.

Enloitada, chorosa, leva as maus xuntas e n-elas auga bendita que vai botar sobre unha sepultura qu'está n-un curruncho d'o cemiteiro, á sombra d'un arbore; ê a cova d'o seu fillo, donde tronchado n-a millor edá, durme o último sono.

A esconsolada nai, dempois de rezar pol-o anaco d'o seu curazón, e verter moitas bágoas con acento de xustificada rabieira, escramou: ¡Maldita Castela, que mal che quero!

E co'isa maldición abarcaba non soilo aquelas llanuras sin arbres, aquíl sol abrasador qu'agostou pra sempre o seu tenro retoño, senon aquela Castela, mais ben aquíl Madrí, que traga o suor de todol-os españoles e fai qu'as fértiles veigas gallegas non produzan bastante pra manter os seus fillos.

ALVARO M.^a CASAS

Ourense 3-4-1917,

A Exposición Ibero Americana de Sevilla

Recibimos dous folletos moi ben editados con describiós e grabados que indican o que vai ser a exposición que se celebrará axiña en Sevilla, esa grande cidade que é mais conocida pol-a sona que ten como centro da «Hispania de pandeireta» do que pol-a súa vida de intenso traballo. Noustante as industrias que frorecen en Sevilla son moitas e de grande importancia. Agora coa exposición cujos edificios son xa unha realidade quere amosstrar ao mundo que hai nas almas sevillanas algo mais que afición aos «boleros» e á «manzanilla».

Á comisión de propaganda da exposición deu unha conferencia na Reunión de Artesanos á que fomos galantemente invitados, amos-trou con proyeccións canto está feito e canto aínda hasé facer para que a exposición de Sevilla sexa algo importante.

LETRAS DE LOITO

Carolina Michaelis de Vasconcellos

Os xornaes portugueses trouxeronnos o triste nova do falecemento da ilustre escritora Carolina Michaelis de Vasconcellos, acaecida na cidade do Porto, onde residía, o día 16 do pasado mes.

Non afecta sô á Portugal a morte da eminente filóloga, senon que Galicia sofre tamén unha grande perda, porque os estudos predileitos da notabre crítica eran os das linguas e literaturas romance que por igual interesan aos dous pobos irmans, especialmente nos seus traballos acerca dos «Cancioneiros galaico-portugueses e os seus trovadores». O «Cancioneiro da Ajuda» que publicou en 1904 completa a serie d'aqueles estudos interesantísimos e de tanta valía para nós.

Á finada era académica correspondiente da R. Academia Gallega, dende o sua fundación e tomou parte no Congreso celebrado hai anos pol-o Instituto de Estudos Gallegos, onde presentou un notabre traballo encol de Monacci, a quen se debe a publicación do «Cancioneiro da Vaticana».

Son moitísimos os escritos que deixa, uns publicados en revistas e xornaes, outros en fo-

lletos e libros. Con preferencia adicabase aos estudos lingüísticos folklóricos e literarios, e non pouco débelle Galicia pol-os seus estudos encol dos trovadores e troveiros.

Nascera en Berlín, mais, casada co profesor portugués Joaquín de Vasconcellos, trasladouse á Porto, onde adicouse á enaltecer cos seus traballos a patria do seu esposo e fillos.

Era profesora da Universidade de Coímbra, e Presidiu a comisión que no ano 1911 reformou a ortografía portuguesa.

O Concello da Cruña, Academia Gallega, Instituto de Estudos Gallegos, Irmandade da Fala e moitos particulares que conecían e veneraban a ilustre escritora, telegrafiaron ao Doutor Joaquín de Vasconcellos testemuñandolle o seu dó. Nos non podemos tampouco deixar pasar en silencio o pesar que nos alinxe pol-a perda da ilustre crítica.

LECTURAS

OS NENOS por FILGUEIRA VALVERDE.

Acábase de poñer á venda o primeiro volume da biblioteca do benemérito e patriótico Seminario de Estudos Galegos de Compostela que como é sabido está realizando unha formidable labor en pró da cultura galega. Títulase «Os Nenos» e o seu autor é o noso irmán e notabre escritor pontevedrés X o x é Filgueira Valverde.

Trátase d'unha colección de sinxelas amenísimas e breves narracións moi axeitadas para lêren os nenos pol-a súa fácil comprensión e tamén para os maiores que atoparán na súa lectura a beleza con que están escritas e ideas delicadas que dan un aspecto novo e aínda non cultivado á literatura galega.

A literatura de «Os Nenos» faise sumamente amena. Está ademais escrito n-un léxico ben anidado e escollido que contribúe a facer d'él un libriño moi interesante e digno de se mercar.

Filgueira Valverde presintese n-este seu primeiro libro que terá grande éxito como un bon escritor a quen agardan trunfos e loureiros merecidos. O libriño vai adicado aos nenos irlandeses fillos dos mártires das revoltas da Ila irmã pol-a súa liberación. A adicatoria e digno introito do notabre libro que está á venda en total-as librerías.

O Seminario de Estudos Galegos vai continuar a publicación de libros estando xa algún no prelo da editorial «Lar» colaboradora, sua, aparte da obra que realiza pol-a sua costa, n-esta formidabile labor literaria endexamais igualada en Galicia.

Pol-o pronto moi axiña aparecerán «Cousas» de Castelao e «Síntesis Xeográfica de Galicia» de Otero Pedrayo e unha obra de Cotarelo Valledor.

A éstas seguirán outras de gran mérito e das mais escollidas prumas da nosa pléyade literaria.

Os amantes da literatura galega están de embora e teñen a obriga de contribuir, mercando estes libros, â patriótica e meritísima labor que o Seminario e «Lar» veñen levando a cabo.

ALMA TRISTE - Sonetos

AUGUSTO M.^a CASAS

Un rosario de sonetos pra pasala-s suas doas d'emoção, folla a folla, co relixioso sentimento da beleza.

Augusto M.^a Casas é un bô poeta. Os sonetos que contén o seu libro que ven de se poñer â venda son merecentes de sinceiras gabanzas, e cantos teñen aínda agachado no mais íntimo da súa alma un anaco de romanticismo deben leer estes versos de Casas.

Unha cousa notamos porem neste libro; é o que podería facer d'el algo mais sensitivo, o que lle daría un carácter mais persoal, mais íntimo. Se este libro de sonetos tan belos estivera escrito na fala que tanto amamos e que tan fondo sentimento reverte no noso curazón, comprenderíamos mellor os versos, entraría mais adentro do noso espírito a melancónica dozura que é o preferido arrecendo d'estes sonetos.

LUSA - VOLUME IV VIANA DO CASTELO

Tamén esta revista de investigacións rexionaes, ciencias e letras contén traballos de interés. Colaboran nela o noso ilustre amigo J. J. Nunnes, Wenceslau de Moraes, L. de Figueiredo, Augusto C. Pires, Claudio Basto, Tito de Souza, Carlos de Passos tamén distinto amigo e colaborador noso, e inserta un arquivo etnográfico e cántigas populares moitas das que andan tamén nos beizos galegos.

EL EBRO—Barcelona

Racibimos o derradeiro número d'esta nota-

bre revista aragonesista. Fai o número 100 e con tal grato motivo publica interesantes traballos encol do aragonesismo os estusiastas paladis de ideal señores Rocasolano, Calvo Alfaro, Oción, Sánchez Ventura, Almogavan Abadía, Barros, Torrente Jiménez Saler, Vi-diella, El Cura de Alquesar, Colominas, del arcos, Palos, Lorenzo Pardo, Manaco, Tobeña, Barasona, Ubieto e Llampayas ademais de interesantes notas

Un número fondamente interesante en cuias páxinas latexa o outo ideal que anima aos nosos irmans de Aragón

Saudamos a «El Ebro» con toda cordialidade e ao mesmo tempo que o felicitamos en tan grata efemérides cobizamos para os seus propulsores o mesmo entusiasmo que nós temos na defensa do Ideal que nos anima xá que detrás de tempos malos virán outros milllores en que a Idea poida ter a libre exposición que merece pol-a sua grandeza

¡Adiante por Aragón e pol-o rexurdimento e unión das nacionalidades ibéricas!

A AGUIA - ORGAO DA RENASCENÇA PORTUGUESA - PORTO

O Volume VI da 3.^a Serie que recibimos últimamente é tan interesante como os anteriores e ven avalado coas firmas mais prestixiosas nas letras portuguesas. Alvaro de Moraes, Mario Beirão, Villa-Moura, Augusto C. Pires, Pina de Lima, Angelo César, Gastao Souza, Alfonso do Paço, Alberto da Serpa, Adolfo César de Noronha, enchen as follas d'esta notabre revista de estudos e traballos que lëmos con devozón. Inserta tamén. Unha proposta de lei de organización rural e o froito dela, que fixo realidade o Ministerio de Agricultura, que pode ser de grande utilidade para os que na nosa terra adicanse á estes estudos.

BOLETÍN DE LA REAL ACADEMIA GALLEGA. - N.º 177 LA CORUÑA

Vemos con satisfación que o boletín da Academia, agora mellor orientado e mais coadado dende que se encarregou da sua dirección unha comisión prestixiosa e traballadora, ven publicando traballos moi interesantes e de valía o n.º 177 inserta «Un pazo gallego dos séculos XVI e XVII» por Fermín Bouza Brey. Outros artigos notabres compretan o número.

Imprenta LAR. Real, 36 1.º - A CRUÑA